

”Vi har fundet nogle sætninger på nettet, og dem bliver du vilde med!”

Når performansen halter

Anne Mette Nyvad og Ken Ramshøj Christensen

Aarhus Universitet

1. Indledning¹

På dansk kongruerer subjektspredikativet i genus og numerus med subjektet, når førstnævnte er et adjektiv (fx *Han er vild*), men dette mønster brydes tilsyneladende hos nogle sprogbrugere i uformelle varianter af (talt og skrevet) dansk, når det prædikative adjektiv tager en præpositionsfrase (PP) med et præpositionsobjekt (P-Obj) som komplement. Et prædikativt adjektiv kan være bøjet i pluralis, selvom subjektet er i singularis, hvis P-Obj er i pluralis, og selv hvis P-Obj er i akkusativ, som i (1) og (2)a. Efter alt at dømme kongruerer det prædikative adjektiv i stedet med P-Obj, da strukturelt parallelle konstruktioner, hvor det prædikative adjektiv hverken kongruerer med subjektet eller P-Obj, ikke synes at forekomme (eller i hvert fald er meget sjældne, jf. også korpussøgningen i Engberg-Pedersen & Poulsen 2010), (5)):

(1) Kongruens med P-Obj i pluralis

- a. Han_{sg} er **vilde**_{pl} med dem_{pl}.
- b. Dem_{pl} er han_{sg} **vilde**_{pl} med.

- (2) a. Jeg undskylder for meget tørre neglebånd -
jeg har ikke været **gode** ved dem det sidste stykke tid ;) [appeal4.dk/blogs]
- b. De her er jeg **vilde** med ♥ en skøn dag med babyspam og tøsefnidder.
[instagram]

¹ Tak til Michael Nguyen for konstruktiv kritik på en tidligere udgave af denne artikel, og tak til tilhørerne på MUDS 19 (14. oktober 2022) for spørgsmål og kommentarer. Forskningen blev delvist støttet af Det Frie Forskningsråd (Bevillings-ID: DFF-9062-00047B).

(3) **Kongruens med P-Obj i singularis**

- a. Vi_{pl} er **vild**_{sg} med den_{sg}.
- b. Den_{sg} er vi_{pl} **vild**_{sg} med.

- (4) a. [H]an kalder sig ”amatør fotograf” – Vi er **ligeglad** med det. [babyklar.dk]
- b. Danmark vandt EM i fodbold [...],
men det er vi **ligeglad** med. [bilmagasinet.dk]

(5) **Ingen kongruens**

- a. *Han_{sg} er **vilde**_{pl} med den_{sg}
- b. *Den_{sg} er han_{sg} **vilde**_{pl} med

Som det ses i (1)-(2) og (3)-(4), er der på det syntaktiske plan overordnet to måder, hvorpå den atypiske kongruens kan komme til udtryk: I a-eksemplerne i (1)-(4) står styrelsen (P-Obj) på sin vante plads efter præpositionen, mens det i b-eksemplerne er flyttet frem i sætningen. Den atypiske kongruens kan også blive udløst i sætninger, hvor P-Obj er flyttet på tværs af en sætningsgrænse, som i (6), og faktisk er det ikke kun et P-Obj, der kan konkurrere om kongruensen, se fx (7):

- (6) Rigtig søde øreringe og armbånd, dem er jeg **sikre** på de bliver rigtig glade for
[bryllupsklar.dk/forum]

- (7) Det er ikke dem der holder Putin **vågne** om natten.
[DR TV Avisen, 29.04.2022, ca. 18:35]

Men kan fænomenet betragtes som en del af det grammatiske system i dansk (dvs. er der evidens, der taler for det?), eller er det en performansrelateret fejl, der opstår som følge af manglende opmærksomhed, forvirring eller belastning af arbejdshukommelsen?

2. Tidligere behandlinger af fænomenet

En korpusundersøgelse af Engberg-Pedersen & Poulsens (2010) fandt en forekomst på gennemsnitligt 2,4 % og 5,5 % for atypisk kongruens med et P-Obj i henholdsvis singularis og pluralis (sammenlignet med utvetydig standardkongruens, dvs. tilfælde hvor subjektskongruens er tyde-

"Vi har fundet nogle sætninger på nettet, og dem bliver du vilde med!". Når performansen halter

lig, da P-Obj har et andet tal end subjektet). Adjektivernes ubøjede form er generelt langt mere frekvent end den bøjede, men Engberg-Pedersen & Poulsens korpussøgning viste desuden, at når det kommer til forekomster af atypisk kongruens, er den *bøjede* form af det prædikative adjektiv mere frekvent, og således synes det ikke muligt at forklare fænomenet med henvisning til frekvens.

I et læsetidsforsøg fandt Engberg-Pedersen og Poulsen (2010), at sætninger uden kongruens af typen i (8)d blev læst langsommere end de sætninger, hvor der var kongruens mellem det prædikative adjektiv og P-Obj, (8)c. Måske mest overraskende er dog, at der ikke var nogen signifikant forskel i læsetid mellem sætninger med den atypiske kongruens, (8)c, og dem med standardkongruens (med subjektet), (8)b (eksempler fra Engberg-Pedersen & Poulsen 2010: 223):

- (8) a. **Fuld kongruens:**
Den bog var hun helt **vild** med for et år siden
- b. **Subjektskongruens:**
De bøger var hun helt **vild** med for et år siden
- c. **Kongruens med P-Obj:**
De bøger var hun helt **vilde** med for et år siden
- d. **Ingen kongruens:**
Den bog var hun helt **vilde** med for et år siden

I Christensen & Nyvad (2019) ville vi se, (i) om vi kunne elicitere den atypiske kongruens i et sætningsfuldførelsesstudie, og (ii) om numerus spiller en rolle i udløsningen af fænomenet. Vi havde en formodning om, at et fremflyttet P-Obj i pluralis, (9)a, i højere grad end et i singularis, (9)b, ville være i stand til at tiltrække den atypiske kongruens, da den kan siges at være mere prominent, markeret og svær (se Franck m.fl. 2002; se også Kandel m.fl. 2022, Staub 2009):

- (9) a. Jeg er helt vild med kager. Og dem her, dem er jeg specielt ____ med.
SVAR: _____
- b. Vi er helt vilde med kager. Og den her, den er vi specielt ____ med.
SVAR: _____

Vi testede 14 forskellige prædikative adjektiver: *fløv over, ligeglad med, stolt af, tilfreds med, tryk ved, træt af, vild med, enig med, glad for, god ved, ked af, sikker på, sur på, vred på*.

Vores resultater viste imidlertid den modsatte tendens: Standardformen blev brugt signifikant oftere med et P-Obj i pluralis (83 %) end den alternative form, hvorimod standardformen og den alternative form af det prædikative adjektiv blev anvendt stort set lige ofte, når P-Obj var i singularis, fx (9)b. Med andre ord blev den *ubøjede* form brugt oftere end den *bøjede* form i sætninger med atypisk kongruens.

Vi forklarede disse data med henvisning til en kombination af flere forskellige faktorer, der hver især belaster arbejdshukommelsen og dermed øger risikoen for performansrelaterede fejl uafhængigt af P-Obj's numerus: For det første overtræder sætninger som i (9) præferencehierarkierne for ordstilling i (10) (se Newmeyer 2005: 207), da første lineære element, P-Obj, konsekvent var 3. person, mens subjektet enten var 1. eller 2. person.

- (10) a. Person: ($\{1., 2.\} > 3. \text{ person}$)
b. Relation: Subjekt > Objekt > Oblik

For det andet optræder subjektet oftere i fundamentfeltet end nogen anden syntaktisk funktion (61 % i de skriftlige kilder, (61 % i de skriftlige kilder, Mikkelsen 2015 undersøgte, og meget sammenligneligt 62 % i tale ifølge Puggaard 2019), og når man processerer en sætning, hvor det den syntaktiske funktion af det første nominale led er tvetydigt, bliver det først tolket som subjekt (Friederici m.fl. 2001). Fremflytningen af P-Obj, som i b-eksempler i (1)-(4), fører således muligvis til en reanalyse af sætningen, når man umiddelbart efter det finitte verbum kommer til subjektet, men fejlfortolkningen glemmes sandsynligvis ikke (jf. Christianson m.fl. 2001), og det kan påvirke konkurrencen til fordel for kongruens med det prædikative adjektiv. Sidst men ikke mindst kan en del af tilfældene muligvis tilskrives bortfald af endelser (fx *apokope*) på adjektivet i dansk.²

Ingen af disse tidligere studier har gransket effekten af fremflytning i relation til forekomsten af den atypiske kongruens. I et andet studie, Christensen & Nyvad (2021), testede vi de samme sætninger som i Christensen & Nyvad (2019), men uden fremflytning af P-Obj:

² I Christensen & Nyvad (2019, 2021) kaldte vi fænomenet "alternativ kongruens". Men fordi vi ikke fandt belæg for, at fænomenet er grammatikaliseret topic- eller fokuskongruens, og dermed ikke et reelt alternativ til standard subjektkongruens, refererer vi her til fænomenet som atypisk kongruens.

”Vi har fundet nogle sætninger på nettet, og dem bliver du vilde med!”. Når performansen halter

- (11) a. Jeg er helt vild med kager, især dem her. Jeg er specielt ____ med dem her.

SVAR: _____

- b. Vi er helt vilde med kager, især den her. Vi er specielt ____ med den her.

SVAR: _____

I sætninger af typen i (11) var der stort set ingen atypisk kongruens, mens et P-Obj i singularis tiltrak kongruensen i 14 % af tilfældene. I dette stimulusæt var der på grund af den kanoniske ordrækkefølge ingen overtrædelse af præferencehierarki eller mulighed for fejlfortolkning af det første nominale led, så vi forklarede mønstret i data med henvisning til bortfald af endelser på adjektivet. Data fra Christensen & Nyvad (2019, 2021) viser således, at den atypiske kongruens overordnet er mere sandsynlig, når der er fremflytning af P-Obj, end når det står *in situ* (dvs. på sin vante plads efter præpositionen).

En anden af teserne i Christensen & Nyvad (2019, 2021) opstod på baggrund af den type fora, hvor vi oftest fandt eksempler på atypisk kongruens, nemlig i blogosfæren: Vi forventede derfor, at den atypiske kongruens muligvis er mere udbredt blandt yngre kvinder, eller måske at fænomenet kunne være knyttet til faktorer som dialekt eller uddannelseslængde. Ingen af de sociolingvistiske faktorer, vi inkluderede (dvs. køn, alder, uddannelsesniveau, region), viste sig at være korreleret med forekomsten af fænomenet, hvilket er kompatibelt med formodningen om, at den atypiske kongruens er en performansrelateret fejl. Yderligere støtte til denne antagelse kommer fra det faktum, at vi fandt en positiv korrelation mellem verbet *er* (i præsensformen) + adjektivformens frekvens i KorpusDK og standardkongruens:³ Øget hyppighed fører givetvis til mindre belastning af arbejdshukommelsen, som i sidste ende nedsætter risikoen for performansrelaterede fejl og dermed forekomsten af atypisk kongruens.

3. Bedømmelser af sætninger med atypisk kongruens

Hvilke konstruktioner eller udtryk folk bruger, hænger ikke altid sammen med, hvad de finder er acceptable former (jf. fx udtalen af *håndklæder* som *hængklæder* eller brugen af *som at der* eller diverse sætningsknuder) (Christensen & Nyvad 2023). Hverken Engberg-Pedersen & Poulsens (2010) studier (der granskede læsetid og udbredelse i korpora) eller vores elicitationsstudier fortæller os, hvad de danske sprogbrugere rent faktisk synes om sætninger med atypisk

³ Tilføjelsen af *er* sikrer, at der er tale om et prædikativt, og ikke et attributivt, adjektiv.

kongruens, men det er det spørgsmål, som vi søgte et svar på i nærværende acceptabilitetsstudie. Vores forudsigelser var baseret på fund fra de tidligere studier: Givet at standardkongruensen er langt mere frekvent i korpusser end den atypiske kongruens, havde vi en formodning om, at den også ville blive bedømt til at være signifikant mere acceptabel end den atypiske kongruens. Derudover forventede vi, at der ville være en effekt i bedømmelsesniveauerne af numerus og fremflytning, sådan som vi også så det i elicitationsstudierne, således at (i) et P-Obj i singularis og (ii) et fremflyttet P-Obj i højere grad var i stand til at tiltrække kongruensen.

3.1 Design

Vi ville gerne finde ud af, hvad sprogbrugerne synes om naturligt forekommende eksempler, så vi fandt eksempler på sætninger med kontekst på Google⁴, som vi kun modificerede i det omfang, det var nødvendigt for at udvikle et stimulussæt med minimalt forskellige par, der tog højde for forskellige lingvistiske faktorer, såsom person og tal, stavefejl, osv.

Det endelige stimulussæt bestod af 96 målsætninger: 12 forskellige prædikative adjektiver (*enig med, glad for, god ved, ligeglad med, sikker på, stolt af, sur på, tilfreds med, træt af, tryk ved, vild med og vred på*), der optrådte med og uden standardkongruens, samt uden og med fremflytning af P-Obj. Numerus varierede systematisk på tværs af disse sætningstyper.

- (12) a. Disse tasker er fundet i en genbrugsbutik i Berlin.
Jeg er vild/e med dem/Dem er jeg vild/e med, fordi der er så mange farver, og pailletterne er for skønne.
- b. Denne taske er fundet i en genbrugsbutik i Berlin.
Vi er vild/e med den/Den er vi vild/e med, fordi der er så mange farver, og pailletterne er for skønne.

Derudover bestod stimulussættet af 17 kontrol- eller fyldsætninger (*fillers*) af tre forskellige typer: Filler 1 var klart grammatiske sætninger, se (13), filler 2 var klart ugrammatiske sætninger, der overtrådte *The Coordinate Structure Constraint* (Ross 1967: 161), der udelukker fremflytning fra en koordination, (14), mens filler 3 bestod af sætninger, hvor der manglede nutids-*r*, (15):

⁴ Vi søgte på Google.dk og med "site:dk" for at sikre at det kun var danske hjemmesider, der med en vis sandsynlighed var skrevet af danskere, og ikke maskinoversatte sider fra fx Facebook eller Traveladvisor.

”Vi har fundet nogle sætninger på nettet, og dem bliver du vilde med!”. Når performansen halter

- (13) Filler 1: Det er klart, at vi blev glade for, at gæsterne faktisk nød både pindemadderne og vinen til arrangementet.
- (14) Filler 2: *Det er vinen, som vi blev glade for, at gæsterne faktisk nød både pindemadderne og til arrangementet.
- (15) Filler 3: *Jeg forstår virkelig ikke hvordan man **parallelparkere** (men jeg skal nok lære det på et tidspunkt).

Disse sætninger blev fordelt i et Latin-square-design og i randomiseret rækkefølge på 8 lister med hver især 12 målsætninger og 13 fillers, og sat ind i et spørgeskema på Google Forms, hvor forsøgspersoner blev bedt om at vurdere sætningerne på en skala fra 1 (”helt uacceptabelt”) til 7 (”helt acceptabelt”). Deltagerne blev bedt om at basere deres bedømmelser på deres egen intuition, ikke på hvad de evt. mente var ’korrekt’ eller ’standard’. De blev også bedt om at se bort fra tegnsætning eller kommatering. Forsøgspersonerne blev rekrutteret på sociale medier.

3.2 Resultater

197 forsøgspersoner deltog (196 kvinder, 1 mand).⁵ Gennemsnitsalderen var 32 (18-72, SD = 10) og deres gennemsnitlige uddannelseslængde var 17 år (5-25, SD = 3).

Bedømmelsesdataene blev z-transformeret per deltager for at kontrollere for idiosynkratisk brug af skalaen⁶, og der blev kørt en *mixed-effects*-model, hvor de z-transformerede bedømmelsesdata blev modelleret som en funktion af kongruens, fremflytning og numerus, med *random slopes* per deltager for trevejsinteraktion mellem kongruens, fremflytning og numerus og *random intercepts* for *item*. Resultaterne ses i Tabel 1:

⁵ Det er en meget kraftig kønsbalance, men eftersom vi ikke har nogen grund til at forvente en kønsforskel i den ene eller anden retning i acceptabilitetsbedømmelserne, ser vi ikke det som et problem. Vi har desuden tidligere ikke fundet nogen signifikant effekt af køn ved elicitation af kongruens (Christensen & Nyvad 2019, 2021).

⁶ Den z-transformerede bedømmelse angiver antallet af standardafvigelser den rå (ikke-transformerede) bedømmelse er fra deltagerens gennemsnitsbedømmelse af den type sætning. Z-transformation er en måde at kontrollere for potentiel individuel bias i bedømmelsesskalaen, fx hvis nogen kun bruger den ene ende af skalaen eller en mindre del af den. (Sprouse m.fl. 2012, Nyvad m.fl. 2022).

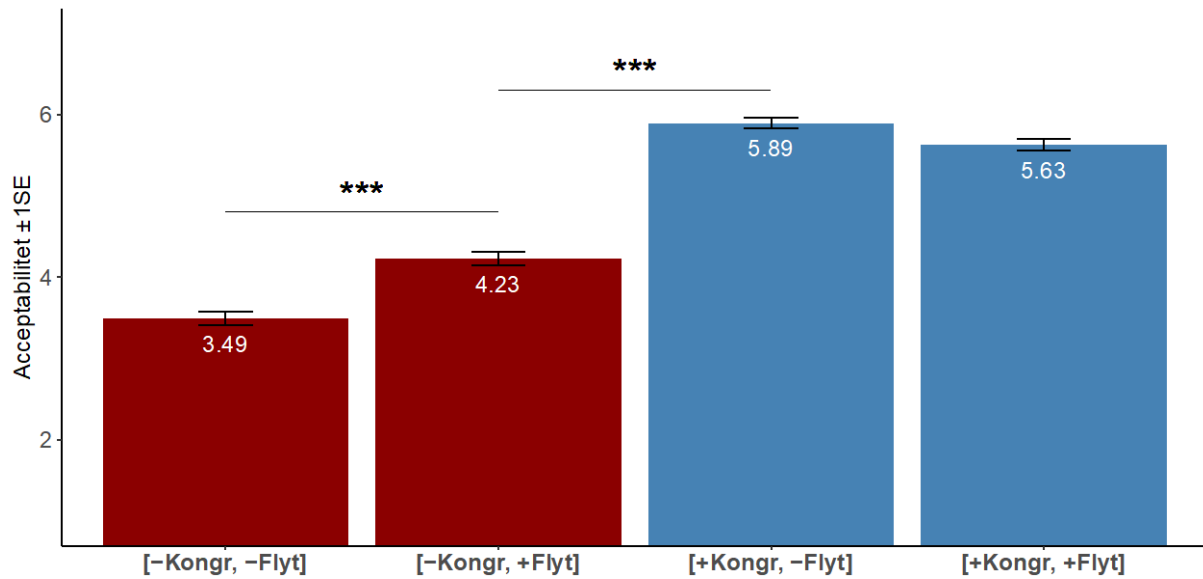
	estimat	SE	t	df	p	
(Intercept)	-0,32	0,08	-4,05	91,85	0,000	***
Kongruens [+Kongruens]	1,03	0,11	8,98	104,9	0,000	***
Fremflytning [+Fremflytning]	0,25	0,11	2,32	85,38	0,022	*
Numerus [Singularis]	-0,04	0,11	-0,37	85,94	0,716	
Kongruens × Fremflytning	-0,27	0,15	-1,76	85,36	0,082	
Kongruens × Numerus	0,06	0,15	0,36	86,92	0,721	
Fremflytning × Numerus	0,15	0,15	0,99	84,82	0,324	
Kongruens × Fremflytning × Numerus	-0,32	0,22	-1,48	84,82	0,143	

Tabel 1. Opsummering af den statistiske model. (***) betyder $p < 0,001$, * $p < 0,05$. SE = standard error, df = degrees of freedom.)

Der var ingen signifikante interaktioner ($p > 0,1$) (selvom interaktionen mellem kongruens og fremflytning var tæt på, $p = 0,082$). Mens der ikke var nogen signifikant effekt af numerus ($p > 0,7$), var der til gengæld en signifikant effekt af kongruens ($p < 0,001$) og af fremflytning ($p = 0,022$).

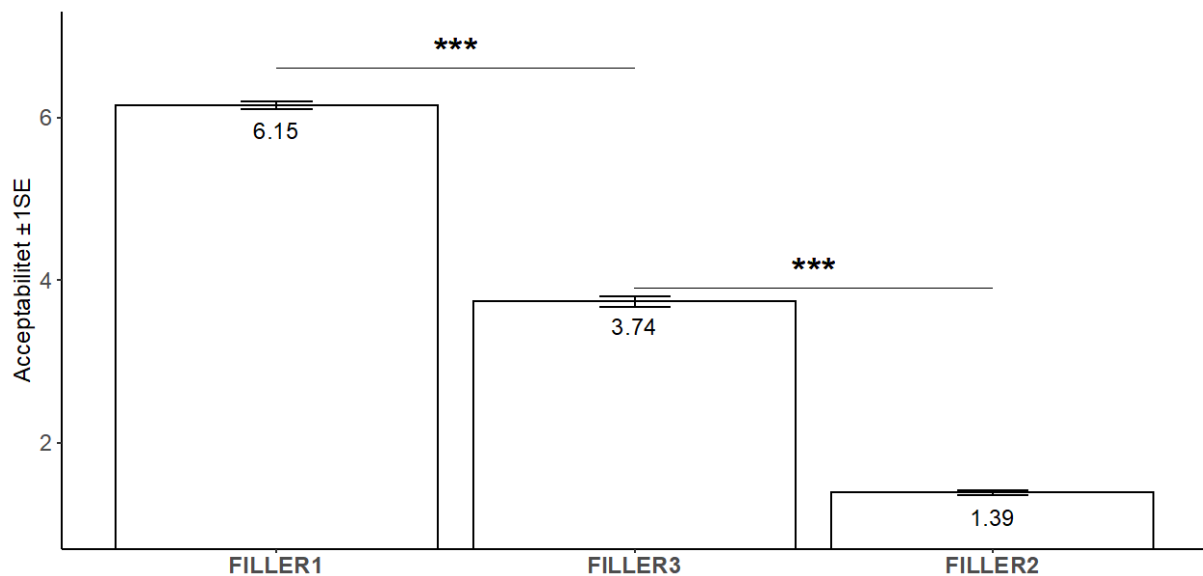
Helt som ventet er bedømmelserne af sætningerne med subjektkongruens højere end dem med atypisk kongruens (med P-Obj), sammenlign de blå med de røde søjler i Figur 1. Modsat vores forudsigelse var der dog ingen signifikant effekt af numerus, men der var en klar effekt af fremflytning: Sætningerne med den atypiske kongruens blev bedømt til at være markant bedre, når P-Obj var det første nominale led ($p < 0,001$), og det er helt i tråd med Christensen og Nyvad (2019, 2021), der bl.a. fandt, at en nærmest 50/50-fordeling mellem standardkongruens og atypisk kongruens i eliciteringsdata ved sætninger med fremflytning af et P-Obj i singularis. Det er bemærkelsesværdigt, at fremflytning gør den atypiske kongruens mere acceptabel (de røde søjler i figuren), når vi ved fra uafhængige studier, at fremflytning normalt reducerer acceptabiliteten (Christensen m.fl. 2013, Christensen & Nyvad 2014, Christensen & Nyvad 2023, Fanselow & Frisch 2006). Pudsigt nok forsvinder effekten af fremflytning i bedømmelserne, når sætningerne indeholder standardkongruens med subjektet (der er ikke signifikant forskel på højden af de to blå søjler i figuren).

”Vi har fundet nogle sætninger på nettet, og dem bliver du vilde med!”. Når performansen halter

Figur 1: Gennemsnitsacceptabilitet per type for målsætninger. (***) betyder $p < 0,001$.)

Sammenholdt med bedømmelserne for den ugrammatiske filler 2, **Det er vinen, som vi blev glade for, at gæsterne faktisk nød både pindemadderne og til arrangementet*, (14), var bedømmelserne af sætningerne med atypisk kongruens relativt høje og (i hvert fald efter øjemål⁷) på niveau med sætningerne med manglende nutids-*r*, se Figur 2.

Figur 2: Gennemsnitsacceptabilitet per filler-type (sorteret efter faldende acceptabilitet).

⁷ Eftersom målsætningerne og de tre filler typer ikke var minimalt forskellige, giver det ikke mening at sammenligne dem statistisk. Fx er målsætningen i (12)a og filler 3 i (15) forskellige fra hinanden på mange måder, både leksikalsk, semantisk og syntaktisk.

4. Diskussion

I studierne i Christensen og Nyvad (2019, 2021) fandt vi, at den atypiske kongruens mellem prædikativt adjektiv og P-Obj er *let at elicitere*, men at standardkongruens med subjekt generelt var væsentligt *lettere* at elicitere. Nærværende studie viste, at den atypiske kongruens er signifikant mindre acceptabel end standardkongruens (på niveau med manglende nutids-*r*), men klart bedre end ukontroversielt ugrammatiske sætninger. Fremflytning øger acceptabiliteten signifikant, men der er til gengæld overraskende nok ingen effekt af numerus. Disse fund er i tråd med antagelsen af en vid grad af produktivitet og systematik i udbredelsen af den atypiske kongruens, og at danske sprogbrugere ikke umiddelbart opfatter den atypiske kongruens som decideret uacceptabel.

Men hvordan kan fænomenet forklares? I det følgende vil vi forsøge at belyse dette spørgsmål ved at trække på fonetiske (Grønnum 2005), syntaktiske (Vikner 2001) (Baker 2008, Belletti 2001) og informationsstrukturelle (Comrie 2003) faktorer, som alle potentielt kunne spille en rolle i fænomenets opståen. Med Occams ragekniv i hånden må vi dog slutteligt erkende, at fænomenet sandsynligvis bedst kan forklares af simple, uafhængige faktorer.

4.1 Fonetiske faktorer

Ifølge Hansen (1967: 368–369) optræder den ubøjede form af prædikative adjektiver ofte i stedet for det pluralisbøjede ”i talesproget og talesprogsnært skriftsprog”. I både Christensen & Nyvad (2019, 2021) og nærværende studie af acceptabilitetsbedømmelser har vi i nogen grad forsøgt at imitere talesprog. Ord, der (ligesom singularis- og pluralisformen af prædikative adjektiver) udtales ens eller tæt på ens, bliver jævnligt forvekslet med hinanden i usikre sprogbrugeres skriftsprog, og det atypiske kongruensmønster kunne således være resultatet af ”en usikker omsættelse af tale til skrift” (Jensen 2004: 165). Det kan dog ikke være hele forklaringen, da der faktisk er en klar udtalemæssig forskel mellem eksempelvis den ubøjede form *vild* og den pluralisbøjede prædikative adjektiv *vilde* (Hansen 1990, Brink m.fl. 1991): Førstnævnte involverer stød, mens schwa i endelsen på pluralisformen typisk assimilerer med den forrige vokal og/eller sonorant, uden tab af stavelser (Grønnum (2005).

Engberg-Pedersen & Poulsen (2010: 230) argumenterer for, at den atypiske kongruens kan være opstået som følge af spontan fonetisk assimilation, der kumulativt har påvirket sprogbrugers efterfølgende sproglige bearbejdning af lignende sætninger. På sigt kan det have ført til, at disse performansudløste afvigelser er blevet optaget som en del af sprogsystemet. Imidlertid ville man i så fald forvente, at et tilsvarende atypiske bøjningsmønster ville optræde spontant, når der ikke er et nominal til stede, der kan konkurrere om kongruensen, fx når præposi-

”Vi har fundet nogle sætninger på nettet, og dem bliver du vilde med!”. Når performansen halter

tionsobjektet ikke er til stede, jf. (16) og når de pågældende adjektiver optræder attributivt, jf. (17), som påpeget i Nyvad (2007: 9):

(16) a. Han er vild/*vilde

b. Vi er vilde/*vild

(17) a. En vild/*vilde fest

b. Den vilde/*vild fest

c. To vilde/*vild fester

Jensen (2004: 165) peger ligeledes på, at man hverken finder ”konstruktioner med entals-subjekter hvortil der er knyttet et ’nøgent’ prædikativ i flertal” (Jensen 2004: 165), se (16)a, og det sammenholdt med den observation, at komplekse nominaler med det atypiske bøjningsmønster, (17), ikke optræder, er en stærk indikation af, at tilstedeværelsen af præpositionsobjektet er afgørende for udløsningen af den atypiske kongruens, og at fonetiske faktorer ikke alene kan forklare fænomenet.

4.2 Syntaktiske analyser af fænomenet

Vigliocco & Nicol (1998) og Franck, Vigliocco & Nicol (2002) lavede psykolingvistiske forsøg i engelsk og fransk, hvor de forsøgte at elicitere fejl i kongruensen mellem subjekt og finit verbum ved at lade et nominalt led intervenere mellem subjektet og det finitte verbum, fx **The key to the cabinets are...* Sådanne afvigelser fra standardkongruensen er imidlertid helt grundlæggende forskellige fra den atypiske kongruens på dansk: Det intervenerende nominal mellem de kongruerende størrelser i den atypiske kongruens på dansk, er nemlig netop subjektet i sætningstypen der involverer fremflytning (*Dem er jeg vilde med*) og de engelske studiers interventionsprincip forudsiger således standardkongruensen og *ikke* den atypiske kongruens!

Kongruens med prædikative adjektiver findes ifølge Vikner (2001) på alle de romanske og skandinaviske sprog uafhængigt af, hvor rigt bøjningssystemet er. I den generative grammatik (se bl.a. Delsing 1993: 84, Kayne 1989) antages det, at kongruens er resultatet af en ”afstemning” af grammatisk person, tal og køn, i den generative litteratur tilsammen kaldet ϕ -træk (læses phi-træk). I standardkongruensen mellem et subjekt og et prædikativt adjektiv formodes det således, at subjektet er basisgenereret inde i adjektivfrasen, hvor det udgør en del af adjektivets argumentstruktur (Vikner 2001: 407–408). Det er igennem denne lokale relation, at kongruensen mellem subjektet og det prædikative adjektiv opstår. I analogi med Kaynes (1989)

syntaktiske analyse af alternativ kongruens med participiumsformer på fransk, kunne man således antage, at det fremflyttede P-Obj på sin vej mod sætningens første-position indgår i en syntaktisk relation med det prædikative adjektiv, hvor det ”afstemmer” sine ϕ -træk. Det er dog ikke ligetil at forklare den *atypiske* kongruens med henvisning til syntaktisk derivation, da fænomenet forefindes uafhængigt af præpositionsobjektets syntaktiske placering (*in situ* og fremflyttet) (se Nyvad (2007) for en oversigt). Dette peger på, at hverken intervention eller fremflytning af nominelle led rummer forklaringen, der således muligvis kan findes i ekstra-syntaktiske faktorer (Christensen & Nyvad 2019, 2021).

4.3 Informationsstrukturelle forklaringsmodeller

Der er en tværsproglig tendens til, at subjekter tilhører baggrundsinformation i en sætning (Blake 2001: 131–132). I den traditionelle grammatik blev ”topic” oven i købet sidestillet med subjektet, der ifølge Hansen & Heltoft (2011: 1729) er ”antifokus”. Ifølge Lambrecht (1994: 199) er der en stærk tværsproglig tendens til, at et topikalt element indtager sætningens første position. Som Nyvad (2007: 23) pointerer, er det bemærkelsesværdigt, hvor ofte det prædikative adjektiv kongruerer med et P-Obj, der ser ud til at fungere som topic. Dette kunne tyde på, at det muligvis kongruerer med en pragmatisk størrelse (”topic”) fremfor et syntaktisk element (subjektet). Den alternative kongruens kunne på denne måde beskrives som overensstemmelse i ϕ -træk mellem et prædikativt adjektiv og dets P-Obj, når dette fungerer som topic (se Nyvad 2007 for detaljer), en hypotese, der kunne gå under navnet *topickongruens*, og som er kompatibel med Comrie (2003: 319 ff.), der hævder, at såkaldt *trigger-happy* kongruens (hvor der er ’konkurrence’ om kongruensen) er afhængig af den nominale frases *topicworthiness*, dvs. sandsynligheden for, at det pågældende element fungerer som topic, hvilket formodes at være relateret til den nominale frases bestemthed og *salience*, dvs. pragmatisk prominens (Comrie 2003: 329).

Overordnet synes den atypiske kongruens at være mest almindelig med pronominer og topikaliserede elementer (men det er stadig et empirisk spørgsmål), og det er muligt, at den alternative kongruens på de prædikative adjektiver i sin oprindelse startede med kun at optræde, når P-Obj var et topikaliseret pronomen. At det har kunnet tiltrække kongruensen, kunne antageligvis være forbundet med det faktum, at P-Obj ligesom subjektet er et valensbundet led i sætningen, og som sådan bærer ϕ -træk.

I så fald kunne den atypiske kongruens muligvis være opstået ved, at sprogbrugere har fortolket atypisk kongruens ved fremflytning som styret af informationsstruktur, altså en form for *topickongruens*. Efterfølgende kunne det så være blevet generaliseret til at omfatte syntak-

”Vi har fundet nogle sætninger på nettet, og dem bliver du vilde med!”. Når performansen halter

tiske konfigurationer, hvor P-Obj ikke er fremflyttet, muligvis understøttet af kontekstuelle faktorer og trykforhold. Problemet er dog, at det er svært at operationalisere begreberne topic og fokus i eksperimentelle undersøgelser, således at tesen vedrørende topickongruens kan efterprøves videnskabeligt (jf. Christensen & Nyvad 2021: 129–130).

5. Hvor er vi så nu?

Som overstående diskussion viser, er det svært at indkapsle fænomenet med atypisk kongruens ved hjælp af én forklaringsmodel. Vi bliver nødt til at ty til idéen om en sammensværgelse af flere forskellige faktorer: I Christensen & Nyvad (2019) fandt vi i vores eliciteringsdata noget, der lignede en 50/50-fordeling mellem standardkongruens og atypisk kongruens, når P-Obj var i singularis. Dette bemærkelsesværdige mønster kan dog tilskrives to velkendte faktorer, som vi ved, spiller en rolle uafhængigt af det grammatiske fænomen under lup her, nemlig dels bortfald af endelser på prædikative adjektiver på dansk, der ikke er et nyt fænomen (jf. Hansen 1967) og dels fejlparsing af sætninger, hvor første nominelle led viser sig ikke at være subjekt (jf. Friederici m.fl. 2001). Når disse to faktorer er sat ud af spil, er den atypiske kongruens nærmest ikke-eksisterende: I stimulussættet i Christensen og Nyvad (2021) var P-Obj *in situ*, og når sidstnævnte var i pluralis og subjektet i singularis, blev den bøjede form af det prædikative adjektiv kun brugt i 1 % af tilfældene!

Selvom vi ikke kan afvise, at fænomenet kunne afspejle en ny form for kongruenssystem, der blander sig med standard subjektkongruens, eller at der er tale om en gryende sprogforandring, så har vi imidlertid heller ikke nogen data, der understøtter det. Omvendt er performansfejl som regel ikke helt tilfældige, men ofte systematiske (se fx Garrett 2015), hvilket egentlig ikke er specielt overraskende, eftersom vi alle har det samme fysiologiske og kognitive apparatur, som vi bruger, når vi taler. Desuden er fænomenet med atypisk kongruens netop systematisk og produktivt, og af selvsamme årsager efter alt at dømme mere eller mindre acceptabelt hos danske sprogbrugere.

Litteratur

- Baker, Mark C. (2008) *The Syntax of Agreement & Concord*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Belletti, Adriana. (2001) Agreement Projections. I Mark R. Baltin & Chris Collins (red.) *The Handbook of Contemporary Syntactic Theory*. Malden, MA: Blackwell: 482–510.
- Blake, Barry J. (2001) *Case*. 2. udg. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brink, Lars, Jørn Lund, Steffen Heger & Jens Normann Jørgensen (1991) *Den Store Danske Udtaleordbog*. København: Munksgaard.
- Christensen, Ken Ramshøj, Johannes Kizach & Anne Mette Nyvad (2013) Escape from the Island: Grammaticality & (Reduced) Acceptability of *Wh*-Island Violations in Danish. *Journal of Psycholinguistic Research* 42:51–70.
- Christensen, Ken Ramshøj & Anne Mette Nyvad (2014) On the Nature of Escapable Relative Islands. *Nordic Journal of Linguistics* 37:29–45.
- Christensen, Ken Ramshøj & Anne Mette Nyvad (2019) De her sætninger er jeg vilde med!: Sproglig variation i prædikative adjektivers kongruensmønster. I Yonatan Goldshtein, Inger Schoonderbeek Hansen & Tina Thode Hougaard (red.). *17. Møde om udforskningen af dansk sprog*. MUDS 17. Aarhus: Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet:95–113.
- Christensen, Ken Ramshøj & Anne Mette Nyvad (2021) Vi er (stadig) vild med den her sætning! I Yonatan Goldshtein, Inger Schoonderbeek Hansen & Tina Thode Hougaard (red.). *18. Møde om udforskningen af dansk sprog*. MUDS 18. Aarhus: Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet: 169–86.
- Christensen, Ken Ramshøj & Anne Mette Nyvad (2023) Frequency, Animacy, Structural Complexity & Acceptability. (Ms. indsendt til bedømmelse.)
- Christianson, Kiel Andrew Hollingworth, John F. Halliwell & Fernanda Ferreira (2001) Thematic Roles Assigned along the Garden Path Linger. *Cognitive Psychology* 42:368–407.
- Comrie, Bernard (2003) When Agreement Gets Trigger-Happy. *Transactions of the Philological Society* 101:313–37.
- Delsing, Lars-Olof (1993) The Internal Structure of Noun Phrases in the Scandinavian Languages. Ph.d.-afhandling. Lund: Lund University.
- Engberg-Pedersen, Elisabeth & Mads Poulsen (2010) Alternative Agreement Controllers in Danish: Usage or Structure. I Kasper Boye & Elisabeth Engberg-Pedersen (red.). *Language Usage & Language Structure*. Berlin: Walter de Gruyter: 205–35.
- Fanselow, Gisbert & Stefan Frisch (2006) Effects of Processing Difficulty on Judgments of Acceptability. I Gisbert Fanselow, Catherine Fery & Matthias Schlesewsky (red.). *Gradience in Grammar: Generative Perspectives*. Oxford: Oxford University Press:291–316.
- Franck, Julie, Gabriella Vigliocco & Janet Nicol (2002) Subject-Verb Agreement Errors in French & English: The Role of Syntactic Hierarchy. *Language & Cognitive Processes* 17:371–404.
- Friederici, Angela D., Axel Mecklinger, Kevin M. Spencer, Karsten Steinhauer & Emanuel Donchin. 2001. Syntactic Parsing Preferences & Their On-Line Revisions: A Spatio-Temporal Analysis of Event-Related Brain Potentials. *Cognitive Brain Research* 11:305–23.
- Garrett, Merrill F. (2015) Speech Errors, Psychology Of. I *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Amsterdam: Elsevier:229–34.

”Vi har fundet nogle sætninger på nettet, og dem bliver du vilde med!”. Når performansen halter

- Grønnum, Nina (2005) *Fonetik og fonologi: almen og dansk*. 3. udg. København: Akademisk.
- Hansen, Aage (1967) *Moderne Dansk. Bind II*. København: Grafisk Forlag.
- Hansen, Erik & Lars Heltoft (2011) *Grammatik over det Danske Sprog. bind I-III*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Hansen, Peter Molbæk (1990) *Udtaleordbog*. København: Gyldendal.
- Jensen, Jørgen Nørby (2004) Dem er jeg helt vilde med! Om fokuskongruens i moderne dansk. I Henrik Jørgensen & Peter Stray Jørgensen (red.). *På godt dansk. Festskrift til Henrik Galberg Jacobsen i anledning af hans 60 års fødselsdag den 4. februar 2004*. Aarhus: Wessel og Huitfeldt:163–71.
- Kandel, Margaret, Cassidy Rae Wyatt & Colin Phillips (2022) Agreement Attraction Error & Timing Profiles in Continuous Speech. *Glossa Psycholinguistics* 1.
- Kayne, Richard S. (1989) Facets of Romance Past Participle Agreement. I Paola Benincá (red.). *Dialect Variation & the Theory of Grammar*. Berlin: De Gruyter: 85–104.
- Lambrecht, Knud (1994) *Information Structure & Sentence Form: Topic, Focus & the Mental Representations of Discourse Referents*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mikkelsen, Line (2015) VP Anaphora & Verb-Second Order in Danish. *Journal of Linguistics* 51:595–643.
- Newmeyer, Frederick J. (2005) *Possible & Probable Languages: A Generative Perspective on Linguistic Typology*. New York: Oxford University Press.
- Nyvad, Anne Mette (2007) Revisiting Agreement Paradigms: Predicative Adjectives in Danish. MA-afhandling. London: University College London.
- Nyvad, Anne Mette, Christiane Müller & Ken Ramshøj Christensen (2022) Too True to Be Good? The Non-Uniformity of Extraction from Adjunct Clauses in English. *Languages* 7:244.
- Puggaard, Rasmus (2019) Fundamentfeltet i danske samtaler. I Yonatan Goldshtein, Inger Schoonderbeek Hansen & Tina Thode Hougaard (red.). *17. Møde om udforskningen af dansk sprog*. Aarhus: Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet:395–414.
- Ross, John Robert (1967) Constraints on Variables in Syntax. Ph.d.-afhandling. Cambridge, MA: MIT.
- Sprouse, Jon, Matt Wagers & Colin Phillips (2012) A Test of the Relation between Working-Memory Capacity & Syntactic Island Effects. *Language* 88:82–123.
- Staub, Adrian (2009) On the Interpretation of the Number Attraction Effect: Response Time Evidence. *Journal of Memory & Language* 60:308.
- Vigliocco, Gabriella & Janet Nicol (1998) Separating Hierarchical Relations & Word Order in Language Production: Is Proximity Concord Syntactic or Linear? *Cognition* 68:B13–29.
- Vikner, Sten (2001) Predicative Adjective Agreement. Where German May Be ‘Easy’, but French & Danish Are Not ‘Easies.’ I Kirsten Adamzik & Helen Christen (red.). *Sprachkontakt, Sprachvergleich, Sprachvariation*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag:399–414.